

اروضه الشهدا

حسین واعظ کاشفی

تصحیح: حسن ذوالفقاری

و علی تسنیمی

با همکاری صبا واصفی

۱۳۹۹

سرشناسه: کاشفی، حسین بن علی، ۸۲۰ - ۹۱۰ ق. Kashifi, Husayn Vā'iz
 عنوان و نام پدیدآور: روضه‌الشهدا/ حسین واعظ کاشفی؛ تصحیح: حسن ذوالفقاری و علی تسنیمی؛ با همکاری صبا واضفی.
 مشخصات نشر: تهران: شرکت انتشارات علمی و فرهنگی، ۱۳۹۸.
 مشخصات ظاهری: دوازده، ۸۰۳ ص.
 شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۲۳۶-۹۲۵-۱
 وضعیت فهرست‌نویسی: قیفا
 یادداشت: کتابنامه: ص. ۷۲۷.
 موضوع: کاشفی، حسین بن علی، - ۹۱۰ ق. روضه‌الشهدا - نقد و تفسیر
 موضوع: روضه‌خوانی - متون قدیمی تا قرن ۱۴
 موضوع: Rowdah-Khani (Commemoration of the martyrs of Karbala) - Early works to 20th century
 موضوع: واقعه کربلا، ۶۱ ق - متون قدیمی تا قرن ۱۴
 موضوع: Karbala, Battle of Karbala, Iraq, 680 - Early works to 20th century
 شناسه افزوده: ذوالفقاری، حسن، ۱۳۴۵ - مصحح
 شناسه افزوده: تسنیمی، علی، ۱۳۴۵ - مصحح
 شناسه افزوده: واضفی، صبا، مصحح
 رده‌بندی کنگره: BP ۲۶۰/۴
 رده‌بندی دیویی: ۲۹۷/۷۲۲
 شماره کتابشناسی ملی: ۶۰۸۶۴۰۶

الروضه الشهدا

بواب: ۵۰۱ حسین واعظ کاشفی
 تصحیح: حسن ذوالفقاری و علی تسنیمی
 ۱۰ اسکار صبا واضفی
 چاپ: ۱۳۹۹
 شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه
 حروفچینی و آماده‌سازی انتشارات علمی و فرهنگی
 لیتوگرافی، چاپ و صحافی: شرکت چاپ و نشر علمی و فرهنگی کتیبه
 حق چاپ محفوظ است.

انتشارات علمی و فرهنگی

اداره مرکزی و مرکز پخش: خیابان نلسون ماندلا (افریقا)، چهارراه حقانی (جهان کودک)، کوچه کمان، پلاک ۲۵؛
 کدپستی: ۱۵۱۸۷۳۶۳۱۳؛ صندوق پستی: ۹۶۴۷ - ۱۵۸۷۵؛ تلفن اداره مرکزی: ۷۰-۸۸۷۴۵۶۹؛ فکس: ۸۸۷۴۵۷۲؛

تلفن مرکز پخش: ۱۵۲-۸۸۸۰؛ فکس: ۸۸۸۰۱۵۱

آدرس اینترنتی: www.elmifarhangi.ir info@elmifarhangi.ir

وبسایت فروش آنلاین: www.elmifarhangi.com

فروشگاه مرکزی (پرندۀ آبی): خیابان نلسون ماندلا (افریقا)، بین بلوار گلشهر و ناهید، ابتدای کوچه گلفام، پلاک ۷۲؛ تلفن: ۲۲۰۲۴۱۴۰-۳

فروشگاه یک: خیابان انقلاب، روبه‌روی در اصلی دانشگاه تهران؛ تلفن: ۱۶-۶۶۹۶۳۸۱۵ و ۶۶۴۰۰۷۸۶

فروشگاه دو: میدان هفت‌تیر، خیابان کریمخان زند، بین قائم مقام فراهانی و خردمند، پلاک ۱۳؛ تلفن: ۷-۸۸۳۴۳۸۰۶

فهرست مطالب

مقدمه		یازده
روضه‌الشهدا و مؤلف آن		۱
نام و نسب		۱
زادگاه		۲
تاریخ ولادت		۳
تحول روحی و سفرها		۳
گرایش به نقشبندیه		۵
فرزند کاشفی		۶
مذهب		۸
سال درگذشت و آرامگاه کاشفی		۱۴
مقام علمی		۱۵
آثار و تألیفات		۲۰
روضه‌الشهدا		۲۶
روضه‌الشهدا و تعزیه		۲۷
روضه‌الشهدا و روضه‌خوانی		۲۹
عوامل توجه مردم به روضه‌الشهدا		۳۲
رویکردهای انتقادی به کتاب		۳۴

۳۷	روضه الشهداء و سنت مقتل نویسی
۳۸	۱. قبل از روضه الشهداء
۴۰	۲. پس از روضه الشهداء
۴۶	ترجمه های روضه الشهداء
۴۶	۱. ترکی
۴۷	۲. اردو، هندی
۴۸	منابع کاشفی در روضه الشهداء
۵۲	مأخذشناسی روایت ها
۶۶	نثر کتاب
۶۷	۰. ویژگی های زبانی
۶۹	۵. ویژگی های ادبی
۷۲	عناصر دایمانی در روضه الشهداء
۷۲	۱. روایت
۷۲	۲. صحنه پردازی
۷۴	۳. گفت و گو
۷۴	۴. توصیف
۷۶	نسخه شناسی و روش تصحیح
۸۱	تصاویر نسخه های خطی

متن کتاب

۹۱	بسم الله
۱۰۱	باب اول: در ابتلای جمعی از انبیا علی نبینا و علیهم الصلوٰة و السلام
۱۰۱	نخست خبر ابوالبشر آدم علیه السلام
۱۰۵	[آمدن آدم از بهشت به دنیا]
۱۰۷	[داستان گریستن آدم]
۱۰۹	کشتن هابیل و قابیل
۱۱۳	[در بیان ابتلای نوح علیه السلام]
۱۱۵	[داستان آمدن کلاغ خون آلود و آوردن خبر قتل امام حسین برای دخترش]
۱۱۷	[ذکر بلای ابراهیم علیه السلام]
۱۱۸	[داستان به آتش انداختن ابراهیم]

۱۲۰	داستان ذبح اسماعیل
۱۲۱	قربان کردن اسماعیل
۱۲۶	قربانی کردن اسماعیل
۱۲۷	وصیت کردن اسماعیل
۱۳۱	فرستادن گوسفند برای ابراهیم (ع)
۱۳۲	گریستن بر شهادت حسین (ع) و شفاعت حسین (ع)
۱۳۳	بلای یعقوب و یوسف علیهما
۱۳۶	سند دادن برادران به یوسف
۱۴۱	داستان تشنگی یوسف
۱۵۲	داستان بنای یوسف
۱۵۴	داستان رسیدن یوسف به مزار مادر
۱۵۸	داستان زلیخا و یوسف و یامی یوسف
۱۶۱	داستان سرکشی شتر در کنار زندان یوسف
۱۶۳	داستان یوسف و مرد اعرابی و سخن شتر از نزد اعرابی
۱۶۵	رساندن پیغام یوسف به یعقوب توسط اعرابی
۱۶۷	بلای ایوب علیه السلام
۱۷۰	ابتلای یحیی زکریا علیه السلام
۱۷۲	داستان گفتن زکریا از کوه غضبان و از خود بی خود شدن یحیی
۱۷۳	یافتن یحیی و آوردن او به خانه
۱۷۴	داستان یحیی در روز عرض اکبر
۱۷۷	قتل یحیی
۱۸۱	باب دوم: در جفای قریش و سایر کفار با حضرت سید ابرار
۱۸۱	— علیه صلوات الملك الجبار — و شهادت حمزه و جعفر طیار
۲۲۷	باب سوم: در وفات حضرت سید المرسلین
۲۶۱	باب چهارم: در بعضی از احوال حضرت فاطمه — علیه السلام —
۲۶۱	از وقت ولادت تا زمان وفات

- باب پنجم: در طرفی از اخبار مرتضیٰ علی (ع) ۳۰۳
- از زمان ولادت تا هنگام شهادت ۳۰۳
- باب ششم: در بیان فضایل امام حسن (ع) ۳۴۵
- و بعضی از احوال وی از ولادت تا شهادت ۳۴۵
- باب هفتم: در مناقب امام حسین (ع) ۳۷۱
- و ولادت وی و بعضی از احوالش بعد از وفات برادر ۳۷۱
- باب هشتم: در شهادت مسلم بن عقیل بن ابی طالب ۴۰۱
- و قتل بعضی از فرزندان او - رضوان الله علیهم اجمعین - ۴۰۱
- [مناجات منور - سج] ۴۰۳
- [وداع مسلم با امام حسین (ع)] ۴۰۸
- باب نهم: در رسیدن حضرت امیر المؤمنین - علیه السلام - به کربلا و محاربه نمودن با اعدا ۴۴۹
- و شهادت آن حضرت و اولاد و اقربا و ساند شهادت ۴۴۹
- [بیان شهادت حرّ بن یزید ریاحی با برادر و پسر و غلامش] ۴۹۸
- [ذکر شهادت زهیر بن حسان الاسدی] ۵۰۸
- [شهادت سعد بن حنظلّه تمیمی] ۵۲۵
- [شهادت عمرو بن عبدالله] ۵۲۵
- [شهادت حماد بن انس] ۵۲۶
- [شهادت وقاص بن مالک] ۵۲۶
- [شهادت شریح بن عبید] ۵۲۷
- [شهادت مسلم بن عوسجه اسدی] ۵۲۷
- [شهادت پسر مسلم بن عوسجه] ۵۲۹
- [شهادت هلال بن نافع بجلی] ۵۳۰
- [شهادت مالک بن انس بن مالک] ۵۳۲
- [شهادت عمرو بن مطاع] ۵۳۳
- [شهادت قیس بن مثنیّه] ۵۳۳

۵۳۴	ذکر شهادت هاشم بن عتبہ
۵۳۹	[شهادت حبیب بن مظاهر]
۵۴۲	[شهادت عابس بن شیب و غلام او]
۵۴۸	[شهادت یزید بن زیاد]
۵۴۸	[شهادت سعد بن عبدالله الحنفی]
۵۴۹	[شهادت جنادة بن حارث و عمرو بن جنادة]
۵۴۹	[شهادت مرة بن ابی مره]
۵۵۱	[ذکر شهادت عبدالله بن مسلم بن عقیل]
۵۵۵	[ذکر شهادت جعفر بن عقیل و عبدالرحمن بن عقیل]
۵۵۶	[شهادت محمد بن عبدالله بن جعفر]
۵۵۷	[شهادت عون بن عبدالله]
۵۵۸	[ذکر شهادت عبدالله بن حسن علیهما السلام با سه تن از غلامان]
۵۶۵	[عروسی قاسم]
۵۷۸	[شهادت ابوبکر بن علی علیه السلام]
۵۷۹	[شهادت عمر بن علی]
۵۸۰	[شهادت عثمان بن علی]
۵۸۰	[شهادت عون بن علی]
۵۸۳	[شهادت جعفر علی]
۵۸۳	[شهادت عبدالله علی]
۵۸۳	[شهادت عباس علی]
۵۹۶	[شهادت علی اصغر]

۶۱۵	باب دهم: [در وقایع بعد از واقعه کربلا]
۶۱۵	[در وقایعی که اهل بیت را بعد از واقعه کربلا واقع شده و عقوبات مخالفان که مباشر آن حرب شدند]
۶۱۵	فصل اول: در وقایعی که بعد از حرب کربلا مر اهل بیت را واقع شده
۶۲۱	حکایت درخت
۶۷۴	فصل دوم: در عقوبات قاتلان حسین

۶۸۵	خاتمه: در ذکر اولاد سبطین و سلسله نسب بعضی از ایشان
-----	---

مقدمه

کتاب روضه‌الشهدا نوشته سید محمد باقر صدر، بزرگ‌ترین عالم شیعه قرن نهم، حسین واعظ کاشفی، از جمله قدیم‌ترین مقتل‌های فارسی است که طی پنج قرن از خواننده‌ترین و مؤثرترین کتاب‌های دینی و مذهبی در ایران بوده است. روضه‌الشهدا نیز از شهرت در میان تشیع پیدا کرد که نسخ آن در تمام کتابخانه‌های جهان اسلام یافت می‌شود. شهرت کتاب چنان فراگیر شد که به زبان‌های هندی، دکنی و ترکی هم ترجمه شد. ده‌ها مقتل‌نگار به سبک و تأثیر آن اثر را پدید آوردند. نشر ممتاز آن و جایگاه کتاب در تاریخ ادبی ایران نیز انکارناپذیر است. این کتاب را باید از جمله آثار فرهنگ عامه نیز به شمار آورد، زیرا سنت روضه‌خوانی با این کتاب شکل گرفت و تأثیر شگرفی بر توده مردم نهاد و منشأ روایی تعزیه شد. این کتاب چالش‌برانگیز از یک سو و در میان انبوه مشتاقان وقایع عاشورا جایگاهی ممتاز یافته و از دیگر سو اسباب نفی و رد برخی دیدگاه‌ها را فراهم آورده است. قضاوت‌ها درباره این کتاب متفاوت، متناقض و البته دشوار است. آکاشی برای تخریب واقعه عاشورا روضه‌الشهدا را نوشته است؟ تحریف‌های کتاب به قصد خدمت برده یا خیانت؟ آیا ضرورت و حوادث و تغییرات زمانه باعث شد تا کاشفی کتابی ماندگار بنویسد یا خلاقیت هنری و ادبی او را بر آن داشت تا چنین اثر گرانسنگی را خلق کند یا به گفته خود او، تنها به فکر تهیه مقتلی مناسب برای فارسی‌زبانان بوده است؟ (ص ۲۶)

با این همه و علی‌رغم چاپ‌های مکرر کتاب و نسخ فراوان خطی آن، این اثر سترگ تا کنون به طور منقح، علمی و انتقادی چاپ نشده است. همین امر مصححان را بر آن داشت با اتکا به قدیم‌ترین نسخه‌های کتاب، آن را به شیوه‌ای درخور و شایسته تصحیح نمایند. کار تصحیح با توجه

به اختلاف فراوان نسخه‌ها کاری حساس و دشوار بود که به انجام رسید. جز تصحیح، و برای فایده بیشتر کارهای دیگری نیز انجام شد:

۱. مأخذ روایت‌ها را در متون دینی، ادبی و تاریخی تا حد امکان کاویدیم؛
۲. آیات، احادیث و اشعار را مأخذیابی کرده و تا آنجا که ممکن بود نام شاعران را با اختلاف ابیات در دیوان آن‌ها معلوم کردیم؛
۳. در مقدمه‌ای جامع، کتاب و مؤلف آن را معرفی کرده و دربارهٔ مقتل نگاری آنچه ضروری بود یادآور شدیم؛

۴. نمائنده‌های مختلف را برای دسترسی بهتر به متن فراهم آوردیم.

تصحیح این کتاب حاصل تلاش علمی و عملی جمعی از دوستان و علاقه‌مندان و همکاری صمیمانهٔ آن است: اواسط کار تصحیح متوجه شدم جناب آقای دکتر علی تسنیمی، عضو محترم هیئت علمی دانشگاه سراسر، از رسالهٔ دکترای خود با عنوان «تصحیح انتقادی روضه‌الشهدا» در دانشگاه تربیت مدرس تهران دفاع کرده است. بی‌درنگ دعوت کردم تا در کار تصحیح کمک کند. وی نیز از سر بر سر عوارض پذیرفت و تا پایان کار در کار مقابله و تصحیح از هیچ کوششی فروگذار نکرد. از سرکار خاتم صراف نیز بسیار ممنونم که از آغاز تا پایان در مقابله و بازخوانی نسخه‌ها یاور من بود. همچنین استاد گرامی جناب دکتر اباذر عباچی که در بازبینی اشعار و عبارات عربی نهایت دقت را به خرج داد. این اثر با عنوان طرح پژوهشی در مرکز تحقیقات زبان و ادبیات فارسی دانشگاه تربیت مدرس انجام پذیرفت. از تمامی همکارانم در این مرکز سپاسگزارم. سرانجام برای تمامی خوانندگان آرزوی بهره‌مند شدن بسیار دارم و امیدوارم زمینه‌های بهره‌گیری و فیض کامل فراهم آید. دانشمندان و دین‌پژوهان و اهل بیت نیز هر سهوی در تصحیح و توضیحات یافتند، با نظر خطاپوش خود بر مصححان می‌بخشایند.

حسن ذوالفقاری

پاییز ۱۳۹۰